

II. tečaj
1849.

V četrtek 15. svečana.

7. list
I. polovice.

Deček pod drevesam. *)

Na vertu stoji letámkej drevó,
In pód-nj se détičce vstopi mladó.
V drevésce pobesi prebistri pogled,
S pogledam povzdigne glavičico vred.
Takó v drevésce mirno gledé,
Zamakhjeno spodej stoji molcé,
Na enkrat zasliši z dréva se glas,
In dečku po konci stopa las:
„Ne boj se, déte! ne boj se nikár,
Ostani še tukej in slušaj me már,
Sem gor v drevésce, v mene poglédj,
Vse pérje izpadlo že z mojih je véj.
Verh moj, poglédj, več nima las,
In ves mi zginul je debela kras,
Spomladi imélo lep sim cvét,
Alj nič ne mine mém' cvetja préd.
Minúla je moja berž pomlád,
Čez leto zoril se moj je sad,
In sonéno poletje gorkó, topló,
Kak naglo prešlo je tudi le-tó!
Jesén je prišla, obrán je sád,
In pérje vzél mi je listovipád.
In zima, oj zima prestrašná,
Ta — ta me veselja orópa vsigà. —
Je cvet drevesa življenja mladóst,
Veselja je čas, težave prost.
Alj mine kakor drevesa cvét
Na enkrat veselje mladih lét.
Tak léto prejde, in prejde jesén,
In z zimo vred pridé čas ojster ledén,

*) Deček ali Fantič.

In starost prinese glavi snég,
 In starost ni drugja — kakor betég. *)
 Zatorej se uči zdej radó,
 V mladosti, detice preljubó.
 Poslušaj duhovnov, učiteljev uk,
 De bodeš živélo, srečno brez múk.
 Naberi zakladov **) taci si zdaj,
 Ki te v nebeški peljejo raj.“
 Zastane zdej glas, ter omolči,
 In dédice spodej le stoji.
 Utisne si v glávico uk glasú,
 In z ganjenim sércam gre domú. —

M. Valjavec.

Jurčik gré na ptuje.

To kratkočasno pripoved vzememo iz tretjiga tečaja kmetijskih in rokodelskih Novic. Ker je takrat sploh dopadla, mislimo, de bomo svojim bravcam z njo vstregli.

Jurček, stariga nožarskiga mojstra sin, se je per svojim očetu nožarije učil. Ko so mu léta učenja dotekle, so mu oče rekli: Veš kaj Jurčik, per meni si se zdaj izučil, zdaj boš pa še mogel nekoliko po svetu iti, de boš kaj ljudi spoznal, zraven tega se pa še per drugih mojstrih kaj noviga naučil in zvedil, po katerih krajih naše blagó kaj bolj spod rók gré. — Desiravno se je Jurčku per tih besedah milo storilo, vender ni rekel, de bi ne šel; mati so pa zoper to veliko govoriti imeli, in so rekli: Za božjo voljo, ali si neumen ali kalj, de fanta po svetu goniš, fant je še mlad, ima še komaj 22 let, kakó lahko se zna zgoditi, de ga kdo ubije, in po svetu zna priti med lutriš ljudi, in na zadnje bo še véro zgubil. — Oče so pa rekli: Kaj boš to govorila, saj sem tudi jez po svetu bil, in sim še živ nazaj prišel, in tudi véro nazaj prinesel, na vsako vižo fant mora iti; nič ne maraj Jurčik, jutro pojdeš, jez te bom pa nekaj časa spremil. Drugo jutro mu navežejo culjico, Jurčik vza-me od matere slovo, mati so mu še nekaj plesnjevih šmarnih petic v roko stisnili, in odrine z očetam od doma. — Ko prideta dve uri deleč do neke oštarije, mn oče rečejo: Ljubi Jurčik! dalej te ne morem

*) Betég ali bolézen. — **) Zaklad (Schatz).

spremiti, stopiva še tukaj noter, de bova en poliček vina za srečno odhodnjo izpila. Ko vùn prideta, mu oče še enkrat roko podajo, rekoč: Takó, zdaj pa Jurčik z Bogam! Bog te obvari! Bogá nikar ne pozabi, in daj od sebe kaj vediti. Jurčik pa s solzami v očéh odgovori: Očika, že práv! je že práv! In oče se obernejo proti domu, in Jurčik od doma. — Zvečer, ko so se oče in mati spat vlegli, so jeli mati jokati in očetu očitati: Takó vender nisi pred jenjal, de si fanta po svetu pognal, — zdaj je pa šel — steber naše hiše, naše upanje in veselje, podpora in palica naših starih dni! — Tudi očetu se je po fantu milo storilo, in so tudi jeli jokati. — Jurčik se je pa za pečjo oglasil: Oče in pa mati nikar ne jokajte, saj sim tukaj. — Za božjo voljo, oba s straham in veseljem z enim glasam zavpijeta, povej nama Jurčik, ali si ti, ali je tvoj duh? — Práv jez sim, odgovori Jurčik, skoči iz za peči, rekoč: Poglejte me, de sim ravno tisti Jurčik, ki sim šel danes zjutrej po svetu (v Fremd). Hitro oče in mati vstaneta, luč vkrešeta, in oba v njega silita, de bi jima povedal, kakó de je domú prišel, in ga nobeden vidil ni! — To je bilo lahko, odgovori Jurčik, vi oče ste šli po véliki cesti proti domu, jez pa po stranski poti, in sem peršel eno uro poprej domú kot vi; doma je bila hiša zaperta, sim pa okno odderznil, noter zlezel in za peč počenil. Vidiš mati! so na tó oče djali, kakó modro je storil, ali ti nisim zmirej pravil, de je fant prebrisane glavice, in de se mu ne bo nič hudiga po svetu pergodilo; stópi hitro k sosedu po en bokal vina, de ga bomo na to veselje pili, de se še enkrat srečno vidimo. Noter do jutra so per bokalu veseli skupej sedeli, oče in mati se svojiga ljubiga sinčka, kteriga že en cel dan nista vidila, nikoli nagledati nista môgla: Jurčik pa je le vedno perpovedval, kakó velik de je svet!

Matevš.

Petêlin.

Petelin, na Dolenskim tudi kôkut imenovan, ni

le večí, ampak tudi lépsi od kokóši, kure ali pute. Sosebno lepo se sveti njegovo perje na vratu in pa v repu s serpovo podobo. Na glavi mu raste živo rudeč grebén. Pod brado ga lepotičita dva podbradka enake barve. Na vsaki nogi od zadej ima eno oestro ostrogo (Sporn). Božja modrost mu je dala tudi bližanje dneva čutiti, ki ga nam vsako jutro s svojim petjem oznanuje. Ako zvečer na sedalu poje, čuti, de bo drugi dan drugo vreme. Kader svoj „kikirikí“ zapoje, vselej zamiží.

Med kurami stopa petélin mogočno, kakor kralj nebes in zemlje. Je sploh strašno štimán. — Bere se, de nar več zavolj svojih ostróg, kar tole spričuje: Angleži (Englendárji) imajo od nekđaj navado več petelinov nalaš zató kojiti, de se potém očitno pred veliko sto gledavci bojujejo. Predin se kurji boj začne, nataknejo enimu petelinu — votlimu rožičku enako zlato, drugimu pa srebarno ostrógo. Oba sta zdej veliko prevzetniši kot poprej. Zlati ostrógi pa téga s srebrnimi silno v oči bode. Nevošljiv je unimu. Si žolč ohladiti, bi ga rad malo okavsál. Bliža se mu. Uni, ki se mu mende dozdeva, de ima on lépsi ostróge, je pa še bolj prevzetén od tega. Noče tedaj biti njegov hlapec. Zdaj se zagrabitá in takó dolgo kavsata, de eden mertev na mestu vstane. Takó se jih več zaporédama bojuje. Tak kurji boj za kratek čas gledati, je Angležko nar večí veselje.

Tode ne more se hvaliti dopadajenje nad terpinčenjem, nad bolečinami živál. Modri Bog nam ni dal živál, de bi jih mi za kratek čas mučili ali mercvarili, ampak za potrebo, za pomóč. —

Bosa je pa, de se móra petelin pred sedmim létam starosti zaklati, de sicer neko jajce znese, iz kteriga se škrat izleže. To pa je gotovo, de je meso stariga petelina, kakor tudi stare kure terdo in slabiga okusa. Zató tedej ni dobro takih živál predolgo rediti. Ali nevedne ljudje vse vzroke v vražah išejo.

Od zemlje. (Zemlja je krogla.)

Tretji pogovor.

Tonček in Nežika stopila komaj v Boštjanovo hišo, so že vsi domači otroci okoli nju. Nežika, kateri se vsaka žival zlo smili, vpraša Boštjana nar prej:

Ali se bo revnimu junčku, ki ga včeraj gerdi vol dregnil, rana kmalo zacelila?

Boštjan. Če Bog da, v tréh dneh bo že dobra. Ni takó hudo ranjen, kot sim mislil.

Tonček. Čast Bogú, de le ni.

Nežika. Pa je vender božec. Ga vender móra zlo boléti.

Matiček. Pa de ga je mogel ravno tačas vbosti, ko smo se mi menili. Danes bi že več vedili, ko vemo. Vsedmo se no hitro. Jez že komaj čakam.

B. Le počasi, le počasi. Stari pregovor pravi: Počasi se deleč pride. (Se vsi ponavadno vsedejo. Boštjan po prime besedo:) Kje smo pa zadnjič ostali?

M. Vi ste bili ravno izrekli, de so se učeni pripričali, de je zemlja krogla, nató je pa hlapec v hišo priderl.

Nežika. Je že res; zakaj jez sim mislila ravno prášati: Kakó so se učeni pripričali, de je zemlja krogla?

B. Bom pa danes povedal. (Se odkašlja.) Kaj mislite, otroci! ko bi zemlja kakšna ploša bila, doklej bi se moglo z nar visokejših gór viditi?

Matiček. Po celim svetu.

B. Prav. Iz nar visokejših gór se pa ne vidi čez 20 milj ali 40 ur deleč. Kaj more tedej zemlja biti?

Tonček. Krogla.

B. Na morji, ki ji plošato viditi ko miza, se pa ne vidi čez 15 milj ali 30 ur deleč. Ne vidi se tedej strašno široko morje od eniga kraja do družiga, ne vidi se čéz. Ko bi bila zemlja ploša, bi se moglo tudi čéz viditi; bi se mogla tudi viditi dežela unkraj morja. Ker se pa ne vidi, kaj mora biti zemlja?

Otroci. Krogla.

Barbika. Jemnasta! kaj takó široko je morje, de se ne vidi od eniga kraja do družiga?

B. Takó je. — In čez 20 milj od zemlje se ne vidi družiga ko voda in nebo. Iz tega se nar bolj spozna, de je zemlja krogla. — Poglejte! (Vzeme bučo iz pod peči.) Le pogledajte to bučo, otroci! Mislite si jo veliko ko velik velik sól. Ko bi se kdo izmed vas potem na ujo vsedel, ali bi jo vidil od eniga kraja do družiga okrog in okrog?

Otroci. Naka.

B. Zakaj ne?

Otroci. Zató, ker je okrogla.

B. Vidite, ravno taka je z morjem, ki na okrogli zemlji leži. —

Janezek. Ali učeni še takó drugači poznajo, de je zemlja krogla?

B. O še, še. Ali predolgo bi bilo, vam vse vzroke za to praviti. Vsih bi tudi ne umeli. Le še tole povem: Več učenih se je podalo na pot. Peljali so se po morji na ravnost dalje in dalje, brez de bi se bili obernili, pridejo ravno tam nazaj, kjer so pot nastopili. Lejte ravno takó, kakor de bi jez tukaj na buči od té-le pike svoj perst na ravnost dalje pomikoval. (Pomika perst.) Ali nisim zdej na ravno tisto piko nazaj prišel, od ktere sim bil začel perst pomikati, brez de bi ga bil obernil?

Otroci. Na ravno tisto.

B. Ko bi pa jez perst na ravnost dalje po mizi pomikal, ali bi dospél kedaj na tisto mesto nazaj, od kteriga sim začel pomikati?

Otroci. Nikoli.

B. Na buči sim pa prišel, kaj ne?

Otroci. Ste.

B. Kakšna je buča?

Otroci. Okrogla.

B. Kakšna mora tedej tudi zemlja biti, ki se je že ko buča obšla?

Otroci. Tudi okrogla.

B. Že precej suho gerlo imam. *Barbika!* prinesi

mi (glaz) vode. — Preveč sim govoril. Naj bo pa dovolj za danes. Veste kaj otroci, pa eno zapojte.

(Napojejo šolarsko. Barbika vodi, drugi prilagajo. Potlej se razidejo.)

Plés kuhinjske posode.

(Stara, prenarejena basen za pustni večer.)

Na pustni večer ob enajstih je v hiši že vse trdno spalo. Kuhinjsko posodo, ki je poprej slišala v stanici šeme (maškore) plesati, tudi mika se nekoliko obrniti. Pes in mačka sta bila godca naprošena. Méh za ogenj pihati, na ognjišu ogenj razpiše, de se vidi. Pes in mačka jo vbereta. Začneta tuliti in mijavkati, de je bilo veselje poslušati. Hop, hop! juh, juh! se razlega po celi kuhinji. Zdej se primeta dolgi lopár in krevljasta krevlja, in se zasučeta okrog ognjiša. Za njima se zavertí kosmato omélo z velikimi burklami, za to dvojico priskakljajo iz kota še dvoje manjši burkle skup, za temi pa po dva in dva vsi zakajeni lonci in piskri s trinogatimi kozami in pa skledami. Za celo versto se valí vampasti kotel na svojih treh nogah. Ukajo in cmersajo, de se vse kadí. Vampež bije z nogami ob tla, de se vsa kuhinja trese. Kar je v kuhinji vse pleše in razgraja. Celó 60 lét stara škerbasta péč v stanici veselja podèrncuje, ker rajanje sliši. Samo ena stara sklédá in pa ena béla skledica pri miru z žličnika gledate. Ali rajanje kmalo tudi bélo skledico takó omami, de hoče po vsi sili med plesajočo družbo. „Nikar, hčerka moja! — pravi stara skleda — “ ti imaš lepo, belo oblačilo; kako lahko se zna zgoditi, de ti ga kdo izmed vmazanih plesačev in plesavk pomaže. Skledica pa nič ne mara. Naglo se spusti po ruti, ki je zraven sklednika visela, na tla, in se pridruži veselja pijani tovaršii. Ali ne véde se dolgo med njo, se že od zakajenih loncov in kóz nekoliko černih madežev navzame. Kolikorkrat se ob kakiga vmazanca ali vmazanko obersne, tolikokrat njeno belo oblačilo nov madež dobí. Skledica pa tega nič ne vidi. Še le, ko po plesu spet vsa trudna

nazaž pride, in jo stara skleda zmerja, pogleda po sebi. Veliko število černih madežev viditi, si oči zakrije in milo milo joka, de ni stare matere vbogala.

Nedolžnosti obleka béla — basen ta uči —
U slabih tovaršijah kmalo madeže dobi.

J. N.

Kratkočasnica.

Janezku se je zob majal. Oče ga opominjajo, de naj ga vùn da. Ker ni hotel vbogati, so jeli ostrejši govoriti. Ravno so mu z rezno besedo pripovedovali, de če zoba do časa izruvatí ne pustí, mu bo pri strani nov zrastel. Kar pride sosedov Primož. On jih popraša, zakaj de so takó hudi, in čemu se Janezek takó gerdó derži. Oče mu vse povedó, kar se je pripetilo. Primož réče: Jez pa znam takó zacoprati, de bo zob sam izpadel, brez de bi kaj bolelo. Janezku to dopade. Urno popraša, kakó de bi bilo to mogoče. Primož začne prav modro pripovedovati: Janezek, ti zob naveži na precej močno nit, pojdi vùn pred hišo, stopi pred okno z obrazam v stanico (cimer), in priveži tisto nit, s ktero je zob zadernjen, h kaveljnu na okno. Jez bom pa v stanici pri ravno tem oknu iz nekih bukev bral. Ti pa celi čas v mene glej, in gotovo ti bo zob sam izpadel, de skorej ne boš vedil kdaj. — To se zgodi. Primož bere. Janezek prav pazljivo gleda in misli, kdaj de se mu bo zob izderl, brez de bi ga bolelo. Kar mu pluši Primož kozárec (glaž) vode v obraz. Janezek se urno umakne; pa — kér je bil zob na kavelj privezan — se mu izdère.

Likar.

Drobtinice.

Pervi kováč. — Ta je bil Tubalkajn, Lámehov sin. On je pervo kovačnico naredil in vojaško orožje koval okoli léta 672 po vstvarjenji svetá.

Pervi brodar — je bil Noe, ki je po božjim povelji sam tudi pervo ladijo naredil, v kateri je Bog o času velkiga potopa njega rešil in njegovo rodovino, obstoječo iz 7 oséb (peršón).

Pervi gódec — je bil Jubal, Tubalkajnov brat. —

Popravki. V prejšnim listu str. 42. v. 7. beri „od kod“ namesto „od kdo“ — v 11 versti od spodej pa „s svojo“ namesto „svojo.“ — Str. 43. v 9. „gospodarja“ namesto „gospodarju.“ — Str. 47. v. 17. „po čemur“ namesto „po čim.“

Rozalija Eger, založnica. J. Navratil, vrednik.